

היבטים לשוניים בפרשת אמר תשא

דקדוקי קריאה בפרשת אמר, בהפטרה ובראשון של בהר

ב לְשֹׁאֲרוֹ: להיזהר מהבלעת האל"ף. לא לְשֹׁרוֹ! עם זאת הש"ן בשוא נח
ג וּלְאַחֲתָו: כאן הו"ו בשוא והלמ"ד בפתח¹, העמדה קלה בלמ"ד למנוע הבלעת האל"ף החטופה
ד לֹא יִטְמָא בְּעַלְבֵּי עַמּוֹ: מוטעם מרכא-טפחא, מונח-אתנחתא, אין לקרוא 'לא-יטמא בעל, בעמיו'.
ה לְהַחֲלוֹ: הטעמה כפולה: מאיילא² בה"א וסו"פ בלמ"ד
ו וְהָיָה קֹדֶשׁ: טעם נסוג אחור לה"א
ז מֵאִשָּׁה: יש להקפיד על קריאת המפיק להבדילו מה'אשה', ללא מפיק, המוזכרת מוקדם יותר בפסוק
ט תַּחֲלֶ: הת"ו בצירי ולא בקמץ
י עַל-רֵאשׁוֹ | שְׁמֹן: התיבה הראשונה מוטעמת במונח לגרמיה³
יג אִשָּׁה בְּתוֹלָה: הבי"ת הראשונה רפה על אף שהיה מקום לחשוב שיש כאן דין צבותות⁴
כא יח שְׁרוּעַ: ש"ן שמאלית
כב כ אִו תְּבַלְל בְּעֵינָיו: טעם טפחא בתיבת אִו
כג כד מְקַדְּשִׁי: הש"ן בפתח
כד ב וַיִּנְזְרוּ: הוא"ו בשווא נע
כג ג הַקְּדָשִׁים: כאשר הקו"ף דגושה עקב ה"א הידיעה (וכן בַּקְּדָשִׁים) הקו"ף בחטף קמץ ונקראת
(במבטא הישראלי) כחולם. במילה קְדָשִׁים ללא ה"א הידיעה, הקו"ף בקמץ רחב ונקראת כפתח
כד ד יֹאכֵל: הכ"ף מנוקדת בפתח ולא בצירי
כד ו וְטָמְאָה: הט"ת בקמץ גדול והמ"ם בשווא נע
כד ח לְטָמְאָה-בָּה: הט"ת בקמץ קטן והמ"ם בשווא נח
כד י לֹא-יֹאכֵל קֹדֶשׁ: טעם נסוג אחור ליו"ד, גם בהמשך הפסוק וכן הדבר בפס' יא, יד
כד יג וְשָׁבָה: הטעם בבי"ת מלרע
כד טז וְהִשְׂיֵאוּ: ש"ן שמאלית. בְּאֲכָלֶם: האל"ף בקמץ קטן
כד יט לְרִצְוֹנְכֶם: אתנח בראש הפסוק ללא הכנה של טיפחא לפניו. אין לעשות ניגון טיפחא בהברת הצד"י
כד כא יְהִי־בֹ: דגש חזק בבי"ת מדין דחיק
כד כד וּבְאַרְצְכֶם: הבית בשוא נח
כד כה מְשַׁחֲתֶם: המ"ם בקמץ קטן
כד לג וְנִקְדַּשְׁתִּי: הטעם בת"ו מלרע
כג ב דָּבָר: ארבע פעמים מופיעה התיבה 'דבר' לאורך קריאה זו: שתי הפעמים הראשונות מוטעם בגרשיים
ושתי הפעמים האחרונות בתביר. מְקַרְאֵי קֹדֶשׁ: הטעם לא נסוג, ולכן מקום הטעם באל"ף. וכן בהמשך
הפרשה.
כג ג תַּעֲשֶׂה: העמדה קלה בת"ו שלא יישמע כפתח
כג יז מְמוֹשְׁבֵי תִיכֶם: טעם קדמא מעל הבי"ת, ככלל, תיבה זו תמיד תבוא בהטעמה משנית בהברת
הבי"ת. תְּבִיאֹ: דגש חזק באל"ף. שְׁתִּימֶם: בחלק מהדפוסים מוטעם בטעם יתיב ובחלקם בפשטא. גרסת
היתיב עיקר
כג כב וּבְקִצְרֹכֶם: הבי"ת בשווא נח למרות הגעיה בוי"ו. לְעֹנֵי: העמדה קלה בבי"ת להדגשת הסגול
המורה על מיודע
כג כז בְּעֵשׂוֹר: העמדה קלה בבי"ת להדגשת הסגול המורה על מיודע

¹ בפרשת נזיר במדבר ו ז: וּלְאַחֲתָו ו"ו שרוקה ולמ"ד בשווא נח.

² אין זה טעם מפסיק אלא טעם מחבר על אף היותו כטפחא מצד צורתו

³ עפ"י ספר "טעמי המקרא" מאת הרב ברויאר, עמ' 66.

⁴ שתי אותיות בגד"כפת בראש מילה ומאותו מוצא (לא כל צירוף!) כשלפניו תיבה המסתיימת בהברה פתוחה ומוטעמת בטעם מחבר, כגון 'ותתפשהו בבגדו' או 'ואכבדה בפרעה'. אך דין זה מתקיים רק כאשר הראשונה מבין השתיים מנוקדת בשווא נע וכאן הבי"ת מנוקדת בחירק. יש ספרים שהשתבשו בזה.

כג ל וְהֶאֱבַדְתִּי: הטעם בתי"ו מלרע, העמדה קלה בה"א למנוע הבלעת האל"ף שלאחריה
 כג לב שִׁבְתְּכֶם: התי"ו בשוא נע
 כג לח שִׁבְתָּתְּ ה' וּמְלַבֵּד מִתְּנוּתֵיכֶם וּמְלַבֵּד... וּמְלַבֵּד כָּל-נִדְבַתֵיכֶם אֲשֶׁר תִּתְּנוּ: כל
 הדגושות בתוך המילה בשוא נע
 כג לט בְּאֶסְפְּכֶם: האל"ף בקמץ קטן
 כד א וַיִּקְחוּ: הוא"ו בשווא נע. לְהַעֲלֹת: העמדה קלה בה"א למנוע הבלעת העי"ן החטופה
 כד ג לְפָרְכָת: הלמ"ד בשווא נע, יש להיזהר מהפסוק הדומה בספר שמות (פרשת תצווה)
 כד ה וְאָפִית: במלרע!
 כד י יִשְׂרְאֵלִית: הר"ש בשווא נע, כן הדבר בהמשך
 כד יד אֶת-הַמְּקַלִּל: המ"ם בשוא נע⁵
 כד טז בְּנִקְבוּ-שֵׁם: הנ"ן בקמץ קטן, והב"ת השנייה רפויה
 כד יט יַעֲשֶׂה לָּו: טעם נסוג אחור לעי"ן ולכן גם דגש חזק בלמ"ד
 כד כ יִנְתֵּן בּוֹ: טעם נסוג אחור לנ"ן
 כד כב מִשְׁפֵּט אֶחָד: הפ"א בפתח
הפטרות אמור יחזקאל מד:
 טו הַלְוִיִּם: אין געיא בה"א והלמ"ד אחריה בשווא נח. לְשִׂרְתְּנִי: השי"ן בקמץ רחב והר"ש בשוא נע, כן
 הדבר בפסוק הבא
 יט וּבְצִאתָם: הבי"ת בשוא נח. בְּלִשְׁכָּת: השי"ן בשוא נח על אף הגעיא שלפניה והכ"ף הרפויה שלאחריה
 כב וְהֶאֱלַמְנָה אֲשֶׁר תִּהְיֶה אֱלַמְנָה מִכֶּהֱן יִקְחוּ: למרות שאין הטעמים מורים אחרת, יש להקפיד
 על הפרדת בין אֱלַמְנָה ל-מִכֶּהֱן ולהימנע שיבוש הכתובים
 כה לְטִמְאָה: הטי"ת בקמץ קטן והמ"ם בשוא נח
 ל כָּל-בְּכוֹרֵי כָּל: טעם נסוג אחור לכ"ף הראשונה. וְכָל-תְּרוֹמַת כָּל: טעם נסוג אחור לר"ש. לְהַגִּיחַ:
 הה"א בקמץ והנ"ן רפויה
ראשון של בהר:
 כה ו לְאֶכְלָה: האל"ף בקמץ קטן. לָךְ וּלְעַבְדֶּךָ וּלְאִמְתֶּךָ: טעם טפחא בתיבת לָךְ. וְלִשְׂכִירֶיךָ: געיה
 בכ"ף, הר"ש בשווא נע, יש לקרוא: וְלִשְׂכֵי-רֶךְ. דין דומה בנוגע לתיבה הבאה: וְלִתְּוֹשְׁבֵיךָ
 כה ז וּלְבִהַמְתֶּךָ: במתיגה זקף (דרבן)
 כה ט בְּעֵשׂוֹר: העמדה קלה בבי"ת להדגשת הסגול המורה על מיועד

פרק כג דפי בר-אילן אמור עו

פרופ' עלי מרצבך

מועד – מה זה?

פרשת אמור נקראת גם פרשת המועדות על שם אֶזְכוּר כֹּל הַגִּי יִשְׂרָאֵל וּפּוֹתַחַת בַּפְּסוּקִים הָאֵלֶּה:

וַיְדַבֵּר ה' אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם מוֹעֲדֵי ה' אֲשֶׁר-תִּקְרְאוּ
 אֹתָם מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ אֵלֶּה הֵם מוֹעֲדֵי: שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלֶאכֶה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שִׁבְתָּן
 מִקְרָא-קֹדֶשׁ כָּל-מְלֶאכֶה לֹא תַעֲשׂוּ שִׁבְתָּתְּ הוּא לַח' בְּכֹל מוֹשְׁבֵיכֶם: אֵלֶּה מוֹעֲדֵי ה' מִקְרָאֵי
 קֹדֶשׁ אֲשֶׁר-תִּקְרְאוּ אֹתָם בְּמוֹעֲדָם (ויק' כג:א-ד)

המושג "מועד" במובנו המצומצם מכון לימים בעלי אופי ייחודי שחוזרים במחזוריות
 שנתית, ולכן לכאורה יום השבת אינו ראוי להיקרא בשם זה. ההבדל בין שבת
 למועד מתבטא גם בפסוק "שָׁכַח יְיָ בְּצִיּוֹן מוֹעֵד וְשַׁבָּת" (איכה ב. ו'). לפי הנאמר בתורה,
 ישנם רק שבעה ימים בשנה הנקראים "מועד": ראשון ושביעי של פסח, יום

⁵ בכת"י בחטף פתח להדגיש את הנעת השווא. וכן בפסוק כג.

הביכורים, יום הכיפורים, יום הזיכרון והראשון והשמיני של סוכות. אם כן קשה: מדוע לאחר שהצהירה התורה על כוונתה לפרט את המועדות היא מפסיקה ומזכירה את מצוות השבת, שאינה נכללת כלל ברעיון של "מועד", ובשל הפסקה זו היא נאלצת גם לחזור פעם נוספת על המשפט "אלה מועדי ה'?"

הפרשנים במקום (המדרש ולאחריו רש"י, רמב"ן, הטור, ספורנו, אבן עזרא, אור החיים ועוד) התמודדו עם שאלה זו, אם השבת היא מועד או לא. המדרש (תו"כ פרשה ט, ז) היטב לתמצת בעיה זו בביטוי "מה עניין שבת אצל המועדות?" ובעקבותיו רש"י מתרץ:

ללמדך שכל המחלל את המועדות מעלין עליו כאילו חילל את השבתות, וכל המקיים את המועדות מעלין עליו כאילו קיים את השבתות.

בפירוש זה נראה שהמועדים חשובים מן השבת. הייתכן? הרב זלמן יעקב פרידרמן (תרה – תרצו) הציע בספרו "נהלת יעקב" פירוש לדברי רש"י:

דהמועדים דקחשיב הכא הם תלויים בקידוש ב"ד ושייך שפיר אשר תקראו/ אותם מקראי קודש, אבל שבת מקודש וקאי מעשית ימי בראשית.

הרמב"ן (פג:ב) כותב במקום:

והזכיר השבת במועדי ה'... שגם הוא יום מועד נקרא אותו מקראי קודש, ואחר כך הבדיל שאר המועדות ממנו.

אולם בהמשך הרמב"ן כותב: "והנכון בעיני... שאין השבת בכלל מועדי ה' כלל רק סמכו הכתוב להם". נראה לי שהרמב"ן מכוון לשני הפסוקים הדומים שהזכרנו. מתוך הפסוק הראשון, "מועדי ה' אשר-תקראו אתם מקראי קודש אלה הם מועדי", השבת מתפרשת כחלק מהמועדים. אולם מתוך המילה הנוספת "במועדם" המופיעה בפסוק השני, "אלה מועדי ה' מקראי קודש אשר-תקראו אתם במועדם", משמע שרק המועדים שנקראים במועדם הם המועדים. אבל יום השבת כבר אינו מועד מפני שהוא קבוע ועומד.

הטור כותב בפירושו הארוך על התורה (ויק' כג:ד) אחרי שמביא דעות שונות: "אלמא שאין שבתות בכלל מועדי ה'". גם רבנו בחיי במקום סובר שזמן השבת קבוע ולכן אינו בכלל מועד.

דיון זה מוביל אותנו לשאלת משמעות המילה מועד ומקורה. ניתן לומר שלביטוי זה יש בתורה שלוש משמעויות עיקריות: משמעות אחת היא זמן, כמו שכתוב: "למועד אשוב אליך כעת חיה ולשרה בן" (בראשית יח, יד). משמעות זו נגזרה המשמעות של חג כמו בפרשת המועדות. משמעות אחרת היא מקום, כמו שכתוב: "באחל מועד מחוץ לפרכת" (שמות כז, כא), ובעוד מקומות רבים, וכן "זאשב בחר-מועד בירפתי צפון" (ישע' יד:ג). ועוד משמעות היא אדם או אספה של אנשים, כמו שכתוב: "דברו אל-כל-עדת ישראל" (שם יב:ג), "נשיאי עדה קראי מועד" (במ' מז:ב), וגם "זקני העדה" (ויק' ד:טו). ביטוי זה הוא המקור לקדושת העדה ולצורך בעשרה אנשים לתפילה בציבור (מסכת מגילה כג ע"ב).

שלוש הפירושים האלו מקורם במושג "עדות": חג הוא עדות על שליטתנו בזמן וקידוש הזמן, אחל מועד הוא עדות המקום וקדושת המקום, עדה היא עדות לקיום עם ישראל ולקדושת ישראל. המועד נמצא בשלושת הממדים של הקדושה: ממד הזמן, ממד המקום וממד האדם.

א"ה. הכותב מציג כאן שלוש מלים ומקשר ביניהן אע"פ שאינן מאותו שורש. מועד הוא משורש י.ע.ד; עדות נראה שהוא מע"ו כלומר שורש ע.ו.ד; עדה היא כנראה משורש ע.ד.ה, מה שנקרא ל"ה ובספרי דקדוק חדשים ל"י. הרב שמשון ב"ר הירש ז"ל מרבה לערבב בין השורשים, ואפילו במלים בעלי אותיות מאותו מוצא [גיכ"ק אותיות החך למשל]. ואמנם יש לפעמים זליגה בין ע"ו לנחי ל"א ול"א. ולשיטת המדקדקים מנחם ודונש יש שורשים של שתי אותיות ואפי' של אות אחת. זכותו של הכותב ללכת בדרך זו, אך לפעמים מגיעים על ידי זה לדרך הדרש ולא דרך הפשט.

החגים הם מועדים כי הם עדות שלנו על הזמן, מפני שאנחנו – בית הדין בירושלים – קובעים את אורך כל חודש ומעברים את השנים (סנהדרין א, א), ולכן אנחנו שולטים בתאריכים בכלל ובתאריכי החגים בפרט. שליטה זו מעידה על קיום הזמן החולף ועל הקב"ה שברא אותו. אולם על שבת, הבאה במחזוריות קבועה ועומדת מבריאת העולם ללא פעילות האדם, אין בה עדות לשליטה בזמן. נקודה זו היא המפתח להבנת פירוש רש"י שהבאנו על עליונות המועד על השבת.

גם בין גדולי האחרונים יש מחלוקת מעניינת בעניין משמעות השבת. בעל שפת אמת כותב במקום: "השבת הוא עדות שבני ישראל מעידים על הקדוש ברוך הוא... והמועדים הם עדות שהקב"ה מעיד על ישראל".

אבל הגר"א מציע פירוש כמעט הפוך. הוא מחבר את סוף הפסוק "אלה הם מועדי" לתחילת הפסוק הבא וקורא יחד "אלה הם מועדי: ששת ימים תעשה מלאכה". כלומר ששת ימי השבוע הם כמו המועדים, הימים הטובים! כאשר המלאכה נעשית, יש עדות של קדושה, בחינה של הכנת השבת.

אולי ניתן לומר שפירושו של בעל שפת אמת הולך אחרי הרמב"ן, ואכן יש עדות מסוימת בתוך מהות השבת, והעדויות היא של עם ישראל שבעצם קיום השבת, היהודי השומר שבת מעיד על הקב"ה כבורא עולם ולכן שבת היא עדות גבוהה מהעדויות שהזכרנו למעלה (זמן, מקום, עם), כי זאת עדות לקיום הקב"ה.

לפי הגר"א בעקבות הטור השבת אינה עדות כלל, אבל ששת ימי המעשה בפני עצמם הם עדות כללית של נצחיות ההיסטוריה היהודית.

לסיכומו של דבר נמצאנו למדים שיש עדות בכל אחד מהמועדים, וכל פעילות האדם ומהלך חייו הם תמיד עדות כלפי הקב"ה. עדות זו יכולה להתבטא בחיי היום-יום של ששת ימי השבוע או בשמירת שבת קודש. **צ"כ פרופ' עלי מרצבך**

א"ה. קרוב לעניין זה מצאתי בפירוש הרב שמשון ב"ר רפאל על ענין זה. מובאים כאן קטעים. [דבר אל-בני ישראל ואמרת אלהם מועדי ה' אשר-תקראו אתם מקראי קדש אלה הם מועדי:] מועדי ה' וגו'. ברור שפסוק זה איננו פתיחה לפירוט החגים; שהרי לא נאמר כאן: אלה מועדי ה' אשר תקראו אותם מקראי קדש, או בקיצור: אלה הם מועדי. אלא פסוק זה מבטא מאמר הלכי עצמאי:

מועדי ה' אשר תקראו אתם מקראי קדש הוא הנושא, אלה הם מועדי הוא הנושא. ומשפט זה מבטא תנאי מהותי, שבו תלוי אופייו של יום כ"מועד ה": מועדי ה' אשר תקראו אותם מקראי קדש - הם הם מועדי. זמן שה' יעדו למועד איננו נעשה מועד ה', אלא אם כן העם קראו מקרא קדש. בכך נקבע הכלל הגדול, שכבר הסברנו אותו ביחס לקידוש החודש: חגי ישראל וראשי חדשיו אינם נקבעים מאליהם על - פי גורמי השמים: אין היום מתקדש לחג ולראש חודש - משהגיעה שעתו על - פי החישוב האסטרונומי. אלא אנחנו קובעים זמנים לחגים ולראשי חדשים; ואנחנו מקדשים אותם ל"מועדים", שישראל ייועד בהם עם ה'; אלא שקביעה זו נעשית על יסוד חישובים אסטרונומיים ובהתאמה עם מהלך החמה והלבנה. עיקרון זה נוטל מחג האביב, הקציר והאסיף ומראשי החדשים כל דמיון לפולחן השמש והירח, הנובע מתוך האלהה אלילית של הטבע; והוא מוציא את זמני ההיוועדות של ה' עם ישראל מכלל יחס הקניין שבין אדון לעבדו, ומעלה אותם ליחס האהבה שבין אב לבנו. זמני ההיוועדות נקבעו על - פי בחירת שני הצדדים; והם באים לספק געגועים הדדיים של אהבה. כאן נקבעה הלכה, הנוגעת לקביעת שנת המועדים. זמן המועדים בעונה המתאימה תלוי בראשית שנת המועדים; וזו נקבעת על - פי הכרזה של נציגות האומה.

כי יש למועדים משמעות כפולה: אחת הקשורה לעונות השנה ואחת הקשורה להיסטוריה. מבחינת המשמעות הראשונה הרי הם קשורים לעונות מסוימות בשנה, וכן לשלבי ההתפתחות של התוצרת החקלאית. הפסח וחג המצות נקבעו ל"חודש האביב (דברים טו, א)"; חג השבועות הוא "חג הקציר בכורי מעשיך (שמות כג, טז)", והוא "חג יום הבפורים (במדבר כח,

(ט) "חג הסוכות הוא 'חג האסיף תקופת השנה' (שמות לז, כב)". מכאן שלוש דרישות לקביעת החגים ביחס לאופיים בעונות השנה: תקופה - היום הראשון של חג המצות, יום ט"ו בניסן, יחול בתקופת האביב, תקופת ניסן; ולפחות היום האחרון של חג הסוכות יחול בתקופת הסתיו⁶, תקופת תשרי; אביב - חג המצות יחול כך, שהתבואה כבר הבשילה והיתה אביב; פירות האילן: חג השבועות יחול כך, שכבר הבשילו פירות האילן, ואפשר להביא מהם ביכורים. אולם תחילת האביב והסתיו, הבשלת התבואה ופירות האילן תלויים במהלך השמש ובהשפעתו. ואילו חודשי השנה של הלוח העברי הם חודשי ירח; ושנת ירח בת שנים-עשר חודשי ירח היא קטנה משנת השמש באחד-עשר יום בקירוב; ואם לא יעברו את השנה, יוקדם יום ט"ו בניסן כל שנה באחד-עשר יום בקירוב, וכך יעבור למפרע את כל עונות השנה. ומכאן הכלל: "על שלשה דברים מעברין את השנה (ומוסיפים חודש שני של אדר), על האביב ועל פירות האילן ועל התקופה" (סנהדרין יא ע"ב); זאת כדי לשמור על ההתאמה שבין חודשי החגים לעונות השנה. משום כך הוטל על הנציגות הלאומית לחשב כל שנה את מהלך השמש ואת תחילת האביב והסתיו התלויה בו; כן עליהם לשער, אימתי יבשילו פירות הארץ והאילן; ועל - פי זה יקבעו בעוד מועד, אם להוסיף חודש לשנה. בכך ניתן בידיהם מירווח זמן; שהרי די היה לשמור על ההתאמה שבין חודשי החגים לבין עונות השנה; אך אפשר שלא היתה חשיבות לכך, אם יוסיפו את החודש השנה או לשנה הבאה... כל זה כלול בתפקיד המבואר כאן: "אשר תקראו אתם מקראי קדש". והמאמר הגדול שנאמר בקידוש החודש נאמר גם בעיבור השנה: "אתם אפילו שוגגין אתם אפילו מזידין אתם אפילו מוטעין" (ראש השנה כה ע"א) - "אלה הם מועדי, אין לי מועדות אלא אלו" (תורת - כהנים כאן; והשווה שמות יב, ב בפ"י "החדש הזה לכם"). כי החג של חודש האביב וחג הקציר ביכורי מעשיך וחג האסיף אינם חגי אביב וקיץ וסתיו של פולחן שמש המפאר את הטבע - כדרך שראש חודש הוא רחוק מכל אליליות של פולחן ירח. אלא חידוש הירח רק גורם לנו לחוג את התחדשותנו - וחגי האביב, הקיץ והסתיו אינם אלא "מקראי קודש": הם קוראים לנו לצאת ממסגרת הטבע, להתרחק מן השדה ומן היער, לעלות ולהיכנס אל מקדש תורת ה'; הם מוחים באיליות המעריצה את הטבע ומכריזים כנגדה על האמת - שאין הברכה תלויה בכוח השמש, המביא אביב וקיץ וסתיו; לא חסד השמש יבשיל את פירות הארץ והאילן, לא הוא ימלא את אסמינו; אלא ה' בהנהגתו החפשית דן אותנו בצדק ובחסד; ואם שמרנו את תורתו המונחת במקדשו, הוא יפריח את שדותינו באביב, יבשיל את פירותינו בקיץ וימלא את אסמינו בסתיו; עלינו להשתעבד לשלטונו בכל התנהגותנו המוסרית והחברתית; כוח האור והאש של התורה שניתנה לנו תעורר ותפתח ותעצב את מעשינו - כדרך שכוח האור והאש של החוקים שניתנו לטבע מעוררים ומפתחים ומעצבים את הזרעים והפירות; הווה אומר: רק פריחתנו, בשילותנו ושלמותנו המוסרית יפריחו את שדותינו, יבשילו את פירותינו וימלאו את אסמינו ברכת ה'; שהרי כך אמר בתורתו: "אם-בחקתי תלכו ואת-מצותי תשמרו ועשיתם אתם; ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יבולה ועץ השדה יתן פרי; והשיג לכם דיש את-בעיר ובעיר ישיג את-זרע ואכלתם לחמכם לשיבע וישבתם לבטח בארצכם" (להלן כו, ג - ה; וכעין זה במקומות רבים).

(ג) ששת ימים וגו'. מצוות השבת שנויה במקומות רבים בתורה; בכל פעם היא קשורה לבחינה אחרת של חיי ישראל, שהשבת היא יסוד מוסד להם. כך שבת הבריאה (בראשית ב,

⁶ א"ה. בלשונות הגויים השנה מחולקת לארבע עונות. בלשון חז"ל מוזכרות ארבע תקופות ניסן תמוז תשרי וטבת. עוד מצינו בלשון התלמוד הבבלי חלוקה לשש עונות לפי המקרא עד פל ימי הארץ זרע וקציר וקור וחס וקיץ וחרף ויום וליילה לא ישבתו (בראשית ח, כב), ונדרש בתלמוד בבלי בבא מציעא קו ב רבן שמעון בן גמליאל משום רבי מאיר אומר, וכן היה רבי שמעון בן מנסיא אומר כדבריו: חצי תשרי, מרחשון וחצי כסליו - זרע, חצי כסליו, טבת וחצי שבט - חורף, חצי שבט, אדר וחצי ניסן - קור, חצי ניסן, אייר וחצי סיון - קציר, חצי סיון, תמוז וחצי אב - קיץ, חצי אב, אלול וחצי תשרי - חום. בעברית החדשה נבחרו המלים אביב שפירושו בשלות התבואה, וסתו שהיא מלה נרדפת לחורף, עבור התקופה של תחילת החורף כדי לספק מלים עבריות לארבע העונות.

א; שבת המדבר ביחסה לשאיפת המזון (שמות טז, כב ואילך); השבת של עשרת הדיברות כיסוד לדיעת ה' (שמות כ, ח); השבת ומסקנותיה לחיים ההומאניים והחברתיים (שמות כג, יב); קדושת השבת ויחסה לקדושת המקדש (שמות לא, יג ואילך; לה, ב - ג); השבת ויחסה לחינוך (לעיל יט, ג); השבת ויחסה לכישוף האלילי (שם פסוק ל).

כאן כתובה השבת ביחסה למחזור החגים של השנה. חגים אלה נקראו זה עתה "מועדי ה'"; הם זמני היוועדות עם ה', "אשר תקראו אתם מקראי קדש": האומה עצמה תקבע אותם כדי להיקרא בהם אל ה'; וקדושתם תלויה בקביעה החופשית של כלל ישראל. לעומתם כתובה כאן השבת תחילה למקראי קודש. היא היום היחיד, שנקבע ונתקדש על - ידי ה' לדורות עולם. יום השבת איננו נקבע על - ידי האומה, וקדושתו איננה נובעת מן האומה; לא האומה תקראנו מקרא קודש, אלא בשעת כניסתו הוא עצמו מקרא קודש. הוא נתון כנקודת מוצא וכנקודת שיא של זמני הקודש; הוא הבסיס להם, והוא ימצא את הגשמתו בהם. אכן השבת, המסמלת את שלטון ה' בטבע ובהיסטוריה, נוסדה כדי לחנך את האנושות; ממנה ולמענה נוצר ישראל; וכל המועדים המתקדשים על - ידי ישראל - אחת תכליתם: לאמת בישראל את חינוך האדם הנדרש על - ידי השבת; כי השבת מבקשת לחנך את האדם לקלם את ה', בטבע ובהיסטוריה. וזו גם חתימת הברכה של שבתות המועדים: "מקדש השבת וישראל והזמנים" - ולא: מקדש ישראל ושבת והזמנים. וכך נתבאר נוסח זה בביצה יז ע"א: ישראל אינם מקדשים את השבת, אלא השבת קדושה וקיימת; ושתי הקדושות האלה נתפסות בברכות מט ע"א כעניין אחד: "הא בהא תליא" (לפי גירסת הרי"ף, ראה ר"ן שם: "ענין אחד הוא שקדושת ישראל תלויה בקדושת השבת וקדושת הזמנים וראשי חדשים תלויה בקדושת ישראל"); ע"כ הרב שמשון בן הרב רפאל הירש ז"ל.

פֶּן לְחֶכֶם וְיִחָפֶם-עוֹד

אנא שלחו את הערותיכם!

הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com

הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליוננו מופיע שם): <http://www.ladaat.info/gilyonot.aspx>

מאמרנו מופיע **ונשמר** באוצר החכמה בפורום דקדוק ומסורה <http://forum.otzar.org/forums/viewtopic.php?f=45&t=10317&p=272195#p272195>
מאמרנו מופיע **ונשמר** באתר דרשו <http://www.dirshu.co.il/?p=140390>

אם אתה מתעניין
בהבטים הלשוניים של התורה
(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')
אתה מוזמן להרשם (בתנ"ם)
לקבלת דוא"ל בנושאים לשוניים
בכתובת: franklashon@gmail.com
© בוא להחכים את עצמך ואת שאר המכתבים ©